

NÁRODNÁ STRATÉGIA NA OCHRANU DETÍ PRED NÁSILÍM

DETSTVO BEZ NÁSILIA PRE VŠETKY DETI (2023-2029)

1. Východisková situácia na Slovensku

Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 24 z 15. januára 2014 bola schválená Národná stratégia na ochranu detí pred násilím, v ktorej je upravená problematika ochrany detí pred násilím. Opiera sa o východiskový stav a napriek tomu, že opatrenia na presadzovanie práv dieťaťa sú v Slovenskej republike súčasťou takmer všetkých oblastí politik, bola prvým prierezovým strategickým materiálom spracovávaným na národnej úrovni, ktorý obsahoval strategické zámery a priority národnej politiky na ochranu detí pred násilím.

Súčasťou prípravných prác na formulovaní strategických zámerov bol reprezentatívny výskum prevalencie násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike a aj rozbor súčasného systému inštitucionálnej ochrany detí pred násilím v oblastiach zdravotníctva, vzdelávania a športu, kultúry a voľného času, spravodlivosti, osobitných ochranných opatrení a práce a sociálneho zabezpečenia. Na základe zistených záverov bolo identifikovaných päť základných strategických cieľov:

- vytvoriť Národný koordinačný rámec pre riešenie násilia páchaného na deťoch;
- zabezpečiť systematické monitorovanie a hodnotenie systémov ochrany detí pred násilím;
- predchádzať inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa;
- zabezpečiť profesionalitu a kvalitu výkonu politik;
- zvyšovať informovanosť o problematike násilia páchaného na deťoch.

Prvá Národná stratégia na ochranu detí pred násilím bola prijatá v roku 2014 a odvtedy bola dvakrát aktualizovaná, v rokoch 2017 a 2019, s platnosťou do konca roka 2022. Z dôvodu potreby vniesť do tejto témy ďalšie nové ciele, určiť piliere, na ktorých stojí pomoc pre deti a ktoré pomáhajú problematiku násilia na deťoch riešiť, vznikla nevyhnutnosť tvorby novej Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Snaha ochrániť dieťa pred násilím nijako neoslabuje dôležitú úlohu rodiča v živote dieťaťa a rešpektuje protektívnu úlohu rodiča. Rodina má viacero funkcií a jednou z nich je práve ochranná (protektívna) funkcia, ktorá spočíva v ochrane zdravia detí, ale aj v ich ochrane pred sociálno-patologickými javmi.

Dohovor o právach dieťaťa, Článok 18. ods.1 :

„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.“

1.1 Zistenia

Z Výskumnej správy: Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022¹ vyplýva, že :

- skúsenosť so šikanovaním priznáva 24 % detí a mladých vo veku 9 – 17 rokov, pričom sa to deje častejšie u dievčat 28 % ako u chlapcov 20 %;
- šikanovanie sa najčastejšie vyskytuje v skupine detí vo veku 11 – 12 rokov , a to až 28 %;
- až 20 % obetí si za posledný rok zažilo šikanovanie na dennej báze tvárou v tvár, 16 % detí bolo denne šikanovaných online alebo cez telefón, čím sa ukazuje, že aj napriek intenzívnemu kontaktu detí s digitálnymi médiami a internetom sa šikanovanie stále najčastejšie deje osobne – tvárou v tvár;
- obeť šikanovania o svojej skúsenosti najčastejšie hovorí s niekým zo svojich rovesníkov, 30 % obetí o tom hovorilo s rodičmi, ale až 29 % obetí o šikanovaní nehovorí s nikým;
- v porovnaní s rokom 2021 výskyt šikanovania klesol z 26 % na 24%, avšak narástol počet obetí, ktoré sa so šikanovaním stretávajú na dennej báze: z 11 % na 20 % tvárou v tvár; z 8 % na 16 % prostredníctvom technológií; z 3 % na 13 % iným spôsobom.

Vo vyššie uvedenom výskume sa autori venovali aj téme sexuálneho obsahu a sextingu, v ktorej výskum ukázal, že :

- so sexuálnymi obsahmi malo za posledný rok skúsenosť 52 % detí a dospelých vo veku 11 – 17 rokov, takúto skúsenosť majú častejšie chlapci (58 %) ako dievčatá (46 %) a jej frekvencia stúpa s vekom, keď až 74 % mladých vo veku 15 – 17 rokov priznalo takúto skúsenosť, v skupine 13 – 14 rokov to bolo 50 % a v skupine 11 – 12 rokov 24 %;
- takmer polovica detí sa stretla so sexuálnymi obsahmi cez sociálne siete, a to napriek tomu, že sociálne siete vyžadujú pri zakladaní profilu vek minimálne 13 rokov;
- skúsenosť so sexuálnymi obsahmi nemusí byť vždy vedomá a nie vždy je spojená len s príjemnými pocitmi; takmer tretina detí a mladých priznala, že boli znepokojení, v 8 % prípadov to bolo veľké znepokojenie; miera znepokojenia bola vyššia medzi dievčatami (64 %) ako chlapcami (20 %);
- skúsenosť so sextingom v podobe prijímania sexuálnych správ má 28 % detí;
- sexting zahŕňa aj odosielanie správ so sexuálnym obsahom a 5 % detí a dospelých má skúsenosť s posielaním takýchto správ;

¹ Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022, Výskumná správa, 2022, Katolícka univerzita v Ružomberku, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (NKS)
Zber dát prebiehal v mesiaci jún 2021, 2022 na všetkých typoch základných a stredných škôl na celom Slovensku prostredníctvom stratifikovaného výberu školských tried. Súbor bol reprezentatívny z hľadiska pohlavia, veku a veľkosti regiónu (kraja). V roku 2021 - 1423 detí a dospelých vo veku 9 – 17 rokov a v roku 2022 - 1 194 detí a dospelých vo veku 9 – 17 rokov.

- z tých, ktorí sexuálnu správu niekedy poslali, ju až 27 % zverejnilo na takom mieste, kde ju mohli vidieť aj iní ľudia;
- od 17 % detí a dospievajúcich niekto žiadal ich intímne informácie a to napriek tomu, že na takéto otázky nechceli odpovedať; častejšie sa to dialo dievčatám (26 %) ako chlapcom (9 %); Takúto skúsenosť má 10 % detí vo veku od 11 do 12 rokov.

Súčasťou realizovaného výskumu² bolo zachytenie zmien v sledovaných oblastiach v rokoch 2021 a 2022. Porovnávanie tých istých participantov po jednom roku ponúklo vzácnu možnosť nahliadnuť do vývoja prežívania a správania mladých ľudí. Pri viacerých premenných neboli zaznamenané štatisticky významné zmeny v oblastiach: emocionálne problémy, problémy s pozornosťou, vyhľadávanie intenzívnych zážitkov, bezpečie a prijatie doma, bezpečie a prijatie v škole, sociálnu oporu od priateľov. Tieto faktory sa medzi rokmi (2020, 2021, 2022) výrazne neposunuli. Niektoré dáta sa v porovnaní rokov aj zlepšili: vzrástla sebaúcta a klesli prejavy sociálnej fobie. Niektoré ukazovatele sa naopak jemne zhoršili: najmä prežívanie pocitu šťastia a životnej spokojnosti a tiež prejavy depresívnej nálady. Zmeny nie sú veľké, ale sú štatisticky významné.

Z výskumu Názory a skúsenosti žiakov ZŠ a SŠ so vzdelávaním a dodržiavaním ľudských práv v školskom prostredí 2022³, ktorý vydalo Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky, vyplynulo:

- s porušovaním ľudských práv vo svojom okolí nemá skúsenosť 58,9 %, viac ako tretina (35,1 %) bola svedkom porušovania práv a takmer každý desiaty (9,3 %) priznal, že pri porušovaní práv bol obeťou, 2,3 % sa priznalo aj k tomu, že boli agresormi;
- pri otázke riešenia situácie porušenia ľudských práv (z tých, čo sa stretli s porušením ľudských práv), viac ako tretina (36,4 %) potvrdila, že situácia sa riešila, podobný podiel žiakov (37,7 %) na otázku nevedel odpovedať a zvyšná štvrtina respondentov (25,8 %) uviedla, že k riešeniu situácie nedošlo;
- pri konkretizácii typov porušenia ľudských práv v škole sa ukázalo, že najčastejšími príkladmi porušenia práv v škole sú šikanovanie (26,4 %), nemožnosť vyjadriť svoj názor (15,4 %) a diskriminácia (12,1 %).

Z Výskumu komisára pre deti Názory detí 2022⁴ vyplýva, že prežívanie vyššieho pocitu bezpečia u detí súvisí s dôverou voči osobám, najmä vo vzťahu k rodine (mama, otec, súrodenci) či širšej rodine. Pocit bezpečia tiež súvisí s prežívaním celkovej životnej spokojnosti. Tento výskum sa venoval aj pocitu strachu u detí, kde zistili, že dievčatá v porovnaní s chlapcami vyjadrujú výrazne väčší strach, a to najmä z (v poradí od najväčšieho rozdielu): výsmechu od druhých a zo šikanovania na internete, z násilia a šikanovania, z oznámenia šikanovania, z pribratia na váhe, z neprijatia kamarátmi, zo samoty a opustenosti, z toho, že

² Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022, Výskumná správa, 2022, Katolícka univerzita v Ružomberku Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (NKS)

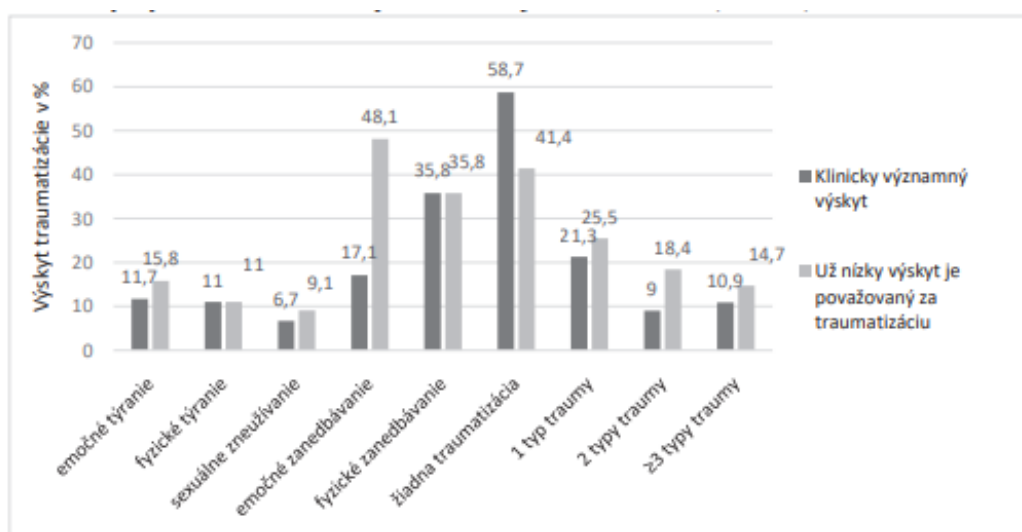
³ Názory a skúsenosti žiakov ZŠ a SŠ so vzdelávaním a dodržiavaním ľudských práv v školskom prostredí, Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava 2022

⁴ Správa z výskumu komisára pre deti: Názory detí 2022, Úrad komisára pre deti

dospelí nebudú brať vážne ich názory, z neúspechu v škole, z toho, že sa ich rodičia rozvedú, z toho, že ich odlúčia od jedného alebo oboch rodičov. Chlapci majú najväčší strach z toho, že ich rodina bude mať finančné problémy a tiež z toho, že nebudú mať kde bývať, pričom aj v prípade týchto zdrojov strachu je podiel dievčat vyšší než chlapcov, avšak nie signifikantne. Za nimi nasleduje u chlapcov strach z neúspechu v škole, ktorý, ako sme už uviedli vyššie, je tiež výrazne vyšší u dievčat.

Výskum výskytu retrospektívne udávanej traumatizácie v detstve⁵ skúmal dospelých obyvateľov SR s cieľom zmapovať prevalenciu všetkých typov retrospektívne udávanej traumatizácie z detstva a posúdenia súvislosti medzi jednotlivými typmi traumatizácie a zdravím v dospelosti. Dotazník Trauma z detstva (CTQ) posudzuje všetky dôležité formy zlého zaobchádzania s dieťaťom.

Výskyt traumatizácie v reprezentatívnej vzorke SR v %⁶:

Graf 1. Výskyt traumatizácie v reprezentatívnej vzorke SR v % (n=1018)

Zdroj: Výskum výskytu retrospektívne udávanej traumatizácie v detstve

Výskum potvrdzuje významné asociácie medzi výskytom retrospektívne udávanej traumatizácie v detstve a medzi dlhodobými zdravotnými ťažkosťami v dospelosti. Najmä emočné týranie a zanedbávanie a výskyt kombinovanej traumatizácie významne predikuje neskorší výskyt dlhodobých zdravotných ťažkostí. Zistenia tiež poukazujú na dôležitosť primárnej prevencie, v zmysle podporovania bezpečnej vzťahovej väzby, ktorá je spájaná s

⁵Traumatizácia v detstve a zdravie v dospelosti, Zborník z odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou „Trauma v detstve... a čo ďalej?“, 2019

Zber údajov sa uskutočnil od 10.4. do 24.4. 2019. Prieskum bol realizovaný formou osobných rozhovorov zaznamenaných do elektronického dotazníka. Vzorke respondentov bola vybraná na základe kvótného výberu. Kvótnymi znakmi boli pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, veľkosť miesta bydliska a kraj bydliska. Kvóty boli vypočítané na základe údajov Štatistického úradu SR. Vybraná vzorka respondentov reprezentuje dospelú populáciu Slovenska z hľadiska uvedených kvótnych znakov. Viď:

https://detstvobeznasilia.gov.sk/web_data/content/upload/subsubsub/8/zbornik-piestany-2020-1-b5obalka-1.pdf

⁶ Pozn.: Klinicky významný výskyt je určený podľa klinicky odvodených prahových skóre pre jednotlivé typy traumatizácie (Walker et al., 1999), pri druhom type skórovania podľa autorov dotazníka CTQ je už nízky výskyt traumy považovaný za traumatizáciu (Bernstein & Fink, 1998).

najnižším výskytom traumatizácie v detstve. Dôležitou súčasťou prevencie môže byť zvyšovanie povedomia obyvateľstva o negatívnom vplyve ranej traumatizácie na zdravie. Scitlivovanie/senzitívnosť spoločnosti na problematiku zlého zaobchádzania v detstve a následné dôkladné vyšetrovanie a využitie všetkých zákonných možností (OČTK, súd), pomôže výrazne zvyšovať zachytávanie problému v spoločnosti a poskytovať včasné riešenie, vrátane sociálnej, psychologickéj, prípadne psychiatrickej liečby. Rozsah výskytu jednotlivých foriem traumatizácie v detstve v bežnej populácii a zistené asociácie medzi traumatizáciou v detstve a neskorším zdravím v dospelosti poukazujú na potrebu rozširovania preventívnych programov zameraných na znižovanie všetkých foriem nevhodného zaobchádzania s dieťaťom.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky uvádza, že sa zvyšujú počty detských pacientov s psychickými poruchami a poruchami správania vyžadujúcimi liečbu ústavnou formou, okrem iného aj v dôsledku doznievajúcej pandémie (strata sociálnych kontaktov), úmrtia rodičov a príbuzných, významnej zmeny životného štýlu celých rodín, nárastu času tráveného v digitálnom priestore a vojnového konfliktu.⁷

Čakacia doba na prvovýšetrenie je napr. v Bratislave v priemere 8 týždňov (tie najakútnejšie ako sú samovražedné ideácie rieši konziliárny lekár, čiže nejdú cestou bežnej ambulancie). Podľa zdravotníckej ročenky bol počet samovražedných pokusov podľa vekových skupín v prepočte na 100 000 obyvateľov v roku 2021 nasledovný: vo vekových skupinách medzi 0 – 14-ročnými 0,2/100 000, u mladistvých vo veku 15 – 19 rokov najvyšší, 44,3/100 000, a u 20 – 29-ročných 18,4/100 000. V rámci sledovaného obdobia od roku 2012 je viditeľný klesajúci trend v počte samovražedných pokusov vo všetkých vekových skupinách okrem mladistvých vo veku 0 – 14 a 15 – 19 rokov, u ktorých počet samovražedných pokusov stúpa. V roku 2021 sa u mladistvých do 14 rokov medziročne zvýšil počet nahlásených samovražedných pokusov viac ako 2-násobne a v skupine 15 – 19 rokov vzrástol takmer o tretinu. Motívom činu samovražedných pokusov boli predovšetkým konflikty a rodinné problémy (36,4 %) a iné vnútorné a osobné konflikty a problémy (21,4 %). Bez zrozumiteľnej motivácie (vrátane psychotickej) bolo uskutočnených 12,0 % pokusov o samovraždu a neznámy motív bol pri 10,5 % prípadov.⁸

V rámci dôležitosti medzinárodného kontextu problematiky násilia na deťoch, vyberáme dôležité dáta z výskumu, ktorý realizovala Rada Európy v spolupráci so Svetovou zdravotníckou organizáciou ešte v roku 2016, ale analýza bola zverejnená v roku 2020⁹:

- v roku 2016 bolo násilie príčinou jedného z troch úmrtí detí vo veku 5 až 14 rokov;
- až 90 % zlého zaobchádzania s deťmi zostáva nepovšimnuté;
- 1 z 10 detí v Európe trpí sexuálnym zneužívaním;
- 3 z 10 detí v Európe trpia emocionálnym zneužívaním;
- 5 z 20 detí v Európe trpí každý rok fyzickým zneužívaním;

⁷ MZ SR, zdroj: <https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=12&issue=4&article=061>

⁸ Samovraždy a samovražedné pokusy v Slovenskej republike 2021, Národné centrum zdravotníckych informácií, 2022

⁹ HO Regional Office for Europe, 'Violence and Injuries in Europe: Burden, Prevention and Priorities for Action' (2020), <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289055109>

Podľa Správy o globálnom stave predchádzania násiliu na deťoch UNICEF/WHO: takmer 3 zo 4 detí vo veku od 2 do 4 rokov pravidelne trpia fyzickými trestami a/alebo psychickým násilím zo strany rodičov a opatrovateľov.¹⁰

Napriek tomu, že násilie na deťoch sa vo všeobecnosti odsudzuje, iba 65 zo 196 krajín, ktoré ratifikovali Dohovor o právach dieťaťa, zakazujú všetky formy telesných trestov, vrátane domáceho prostredia.¹¹ Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, vrátane Slovenskej republiky, sú povinné urobiť všetky potrebné opatrenia na to, aby bolo dieťa chránené pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania

Z dát vyplýva, že násilie na deťoch je stále aktuálnym problémom v našej spoločnosti, ktorý je potrebné vnímať v širšom kontexte. Spoločným úsilím preto musí byť prijímanie vhodne zvolených politík a opatrení na zmiernenie, resp. elimináciu akýchkoľvek negatívnych následkov súvisiacich s násilím na deťoch. Do popredia sa musia dostávať aj konkrétne preventívne mechanizmy a iniciatívy. Týka sa aj konfliktov a násilia v rodinnom zázemí alebo blízkom okolí a aj každého prostredia, v ktorom sa dieťa pohybuje. Dôležité sú aj reakcie laickej a odbornej verejnosti na násilie, ktoré im bolo zo strany detí oznámené, ktoré sa deje v ich blízkom okolí a ktorého sú svedkami, a tiež tolerancia násilia v spoločnosti.

2. Participácia detí na príprave novej stratégie

Názory a schopnosti detí a mladých ľudí sú jedinečným a nenahraditeľným zdrojom informácií. Napriek tomu ich hlas zostáva často nevypočutý a ich pohľad na veci sa neberie do úvahy. Rozhodnutím pri tvorbe tohto dokumentu bolo, že ak chceme robiť niečo pre deti, musíme to robiť s nimi, a práve preto boli historicky prvýkrát aktívne zapojené deti priamo do tvorby strategického materiálu, ktorý sa ich týka.

Participácia detí na príprave novej Národnej stratégie sa konala v dňoch 12. – 17. 10. 2022 na troch miestach na Slovensku: Stará Ľubovňa, Žiar nad Hronom a Bratislava.

Participácia detí sa uskutočnila formou moderovanej diskusie, na ktorej sa zúčastnili študenti a študentky zo základných a stredných škôl, a aj dospelí, ktorí zastupovali subjekty pracujúce v oblasti ochrany detí pred násilím. Účastníci sa na začiatok oboznámili s Dohovorom o právach dieťaťa, kde mali možnosť vyjadriť svoj názor na dodržiavanie detských práv. Organizátori im dali možnosť zistiť, aké dopady má nerešpektovanie týchto práv. Zúčastnení sa tiež rozprávali o pozitívnych príkladoch, ako vedia deti pomôcť. Po úvode nasledovala diskusia s otvorenými otázkami.

V diskusií boli 4 kolá otázok:

- Poznáte svoje práva? Kde a s kým ste sa prvýkrát rozprávali o svojich právach? Viete kde ich nájdete? Čo by sme mali urobiť, aby ste vedeli o svojich právach viac?
- Máte pocit, že je váš názor dôležitý a vypočutý? Ste súčasťou, alebo poznáte nejaké detské spolky, fóra alebo parlamenty? Zapájate sa do rozhodovania o veciach, ktoré sa vás týkajú? Ak áno, ako? Ak nie, chceli by ste? V ktorých veciach?

¹⁰ Správa o globálnom stave predchádzania násiliu na deťoch UNICEF/WHO)

<https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>

¹¹ <https://endcorporalpunishment.org/countdown/>

- S kým sa rozprávate o násilí? Boli ste súčasťou, alebo viete o nejakých vzdelávacích aktivitách, ktoré boli na tému ochrany pred násilím alebo na podobné témy? Čo by pomohlo pri ochrane detí pred násilím?
- Akej téme by sme sa podľa vás mali venovať? Na aké témy by ste sa radi vzdelávali? Ktorým témam, ktoré sa vás týkajú, sa venuje málo pozornosti od dospelých?

2.1 Čo hovoria slovenské deti a mladí ľudia¹²

„Malo by sa viac hovoriť o detských právach, nie len o povinnostiach.“

„Myslím si, že by sa malo hovoriť o právach detí viac a zapájať ich.“

„Chceli by sme sa o všetkom viac rozprávať, aj o svojich právach.“

„Dospelí by mali vybudovať u detí odvahu povedať svoj názor alebo vyjadriť sa k téme.“

„Myslím si, že čím sme starší, tým viac je náš názor vypočutý. Horšie je to u malých detí, ktoré sú často brané ako nehodné vlastného názoru. Je potrebné sa zamyslieť aj nad introvertnejšími žiakmi a dať im pocítiť, že ich názor je dôležitý.“

„Naše názory nie sú brané vážne, pretože sme len deti.“

„Je potrebné sa viac a pravidelne venovať téme násilia a ochrany pred ním, nie len jedna prednáška a hotovo.“

„Určite by pomohli prednášky a rozhovor o právach od škôlky, aby sa deti naučili a dozvedeli veci ktoré môžu pomôcť a obrániť ich.“

„Chceme viac diskutovať o emocionálnom a fyzickom násilí, napr. so psychológom v škole, chceme aby nás dospelí počúvali.“

„Potreby vzdelávania v oblasti: sexuálna a rodičovská výchova, detské práva, šikanovanie a riešenia, „poznaj sám seba, maj sa rád“, sebaobrana.“

„Témy, ktorým by sme sa mali viac venovať sú: práva detí, kyberšikanovanie, fyzické a psychické násilie, obťažovanie a iné, pretože čo sa týka týchto tém, určite by nám pomohli ako by sme sa mali brániť a čo preto urobiť, aby všetky deti mali svoju voľnosť a radosť.“

„Bolo by dobré, ak by sa na školách učila aj sebaobrana, aby sa deti vedeli ochrániť.“

„Mali by sme sa venovať viac prevencii kriminality, nezačať sa o veciach baviť až keď sa niečo stane.“

¹² písomné odpovede niekoľkých detí, ktoré sa zúčastnili na participácii detí na príprave Národnej stratégie

„Témy prednášok napr.: kyberšikanovanie, drogy, obchod s bielym mäsom, šikanovanie, LGBT komunity, poznaj svoje práva všeobecné aj trestnoprávne, poznaj cesty pomoci napr. linky pomoci, ktoré by boli zverejnené na stránke školy.“

„Chcel by som vedieť ako sa obrániť pred niekým, kto mi chce urobiť zle, ale aj čo mám urobiť, ak niekto píše alebo posiela nevhodné fotky.“

„Aspoň 2x v mesiaci po dve vyučovacie hodiny by sme chceli absolvovať vyučovanie v „reálnom svete“, ako napríklad úrady, nemocnice, polícia, banky a pod.“

„Témy na prednášky: každý deň bez násilia, deti a paragrafy, stále treba mať oči otvorené a rozprávať o tom, odporučiť odborníka a riešiť daný problém, psychické týranie je u detí horšie ako jedna facka, aj deti môžu byť niekedy v nepohode a nechce sa im vtedy nič robiť.“

„Viac sa venovať téme psychického zdravia detí a mládeže: individuálne mesačné stretnutia so školským psychológom (pri potrebách aj častejšie), prednášky a aktivity.“

„Témy: šikanovanie (medzi žiakmi, učiteľ-žiak), fungovanie rodiny (ako vyzerá fungujúca rodina, čo by nemalo byť v rodine, práva detí a rodičov a ich povinnosti), etiketa-l'udskosť a všímavosť (ako je vhodné sa správať, zaujímať sa), sexuálna výchova a správanie (správanie sa v randení, konsent, bezpečnosť, sexuálne násilie), finančná gramotnosť, vypisovanie papierov na úrade = administratíva (ako čo a kde funguje, ako sa orientovať v zákonoch, naše práva), internetová gramotnosť (riziká sociálnych sietí, hoaxy, ako využiť sociálne siete), osobný rozvoj (ako sa zlepšovať ako človek, cvičenie mysle, ako vytrvať v hocičom), závislosti (alkohol, drogy, sociálne siete), história školstva a detí (vznik šikanovania a ako to fungovalo v školách v minulosti, ako sa prišlo na to, že sa násilie rozrástlo, ako sa to stupňovalo a ako sa v minulosti k sebe deti a učitelia v školách správali).“

3. Súvisiace medzinárodné dokumenty záväzného charakteru alebo informačno-odporúčacieho charakteru

- Dohovor o právach dieťaťa
- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním – Lanzarotský dohovor
- Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite
- Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi
- Všeobecné komentáre Výboru OSN pre práva dieťaťa – Všeobecný komentár č. 13 k právu dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia
- Stratégia Rady Európy o právach dieťaťa
- Stratégia Európskej únie pre mládež
- Stratégia EÚ pre práva dieťaťa
- Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa a Európska záruka pre deti
- Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie
- Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
- Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení
- Správa o globálnom stave predchádzania násiliu páchanému na deťoch 2020
- Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+)
- Národné centrum pre prevenciu a kontrolu zranení, Centrá pre kontrolu a prevenciu chorôb- Predchádzanie zneužívaniu a zanedbávaniu detí: Technický balík pre politické, normatívne a programové
- WHO - INSPIRE: Sedem stratégií na ukončenie násilia páchaného na deťoch

4. PILIERE

Na základe záverov z aktuálnych výskumov, ale aj s poukazom na výsledky participácie detí na príprave Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím, bolo identifikovaných päť základných strategických pilierov.

Jednotlivé piliere ako priority stratégie rešpektujú primárne právo všetkých detí na ochranu pred všetkými formami násilia.

• Podpora ochrany detí pred násilím

Dohovor o právach dieťaťa, Článok 19. ods.1 a ods.2 :

„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.“

„Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.“

Násilie páchané na deťoch predstavuje porušovanie ich práv, ohrozuje ich sociálny rozvoj a ovplyvňuje uplatňovanie iných práv. Pre účely Stratégie rozumieme násilím páchaným na deťoch akékoľvek porušovanie ľudských práv, vrátane všetkých foriem fyzického alebo duševného (emocionálneho) násilia, ubližovania alebo zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania a sexuálneho zneužívania. Násilie páchané na deťoch má mnoho rôznych foriem vrátane šikanovania, nenávistných prejavov, obťažovania, fyzického a psychického zanedbávania, telesných trestov, online násilia vrátane kyberšikanovania a počítačovej kriminality, trestných činov z nenávisti, sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania, a to aj prostredníctvom prostitúcie, predaja detí, obchodovania s deťmi, ako aj rovesníckeho násilia a škodlivého sexuálneho správania detí voči iným deťom/ľuďom, či ak sa dieťa stane svedkom akéhokoľvek násilia.

Násilie má často ničujúce, krátkodobé a dlhodobé, fyzické či psychické následky na duševné a telesné zdravie dieťaťa. Vzhľadom na pretrvávajúcu prevalenciu násilia páchaného na deťoch a vznikajúce nové výzvy, v neposlednom rade v súvislosti s pandémiou COVID-19, utečeneckou krízou a inými svetovými fenoménmi, budeme túto tému aj naďalej zaraďovať medzi svoje priority. Chceme pokračovať v presadzovaní politiky nulovej tolerancie voči násiliu a zabezpečiť detstvo bez násilia pre všetky deti bez ohľadu na ich vek, pohlavie, rasu, vierovyznanie, či socio-ekonomické podmienky oblasti, kde žijú. Preto je potrebné zintenzívniť svoje úsilie pri ochrane detí pred násilím, ako to vyžadujú aj medzinárodné organizácie a záväzky (Dohovor o právach dieťaťa, Európska sociálna charta, Lanzarotský dohovor a ďalšie).

Národná stratégia Detstvo bez násilia pre všetky deti má nadviazať na vytvorenie Národného koordinačného rámca z predošlej stratégie a posilňovať a rozvíjať multidisciplinárnu a medzirezortnú spoluprácu na národnej aj regionálnej úrovni, ale tiež medzinárodnú spoluprácu v oblasti ochrany detí pred násilím tak, aby bola čo najprehľadnejšia a najefektívnejšia. Rovnako je potrebné posilniť a rozvíjať aj pozíciu a postavenie koordinátora ochrany detí pred násilím.

V rámci podpory ochrany detí pred násilím považujeme za dôležité tiež sprevádzanie dieťaťa z ohrozujúcej situácie do bezpečného prostredia. Podstatou je vytváranie pocitu bezpečia u dieťaťa, a teda vytváranie bezpečného prostredia, za akýchkoľvek okolností a v akejkoľvek životnej situácii sa dieťa ocitne.

• **Dieťa ako súčasť spoločnosti**

Dohovor o právach dieťaťa, Článok 12. ods.1 :

„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.“

Deti majú právo byť vypočuté, zúčastňovať sa na konaniach, ktoré sa ich týkajú a majú právo, aby ich názor, ktorý slobodne vyjadrili, pri všetkých rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú, bol náležite zohľadnený v súlade s ich vyspelosťou a vekom. Ak je účastníkom konania dieťa, ktoré je schopné vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho/jej názor prihliadne. Názor dieťaťa zisťuje súd spôsobom zodpovedajúcim jeho/jej veku a vyspelosti. Podľa povahy veci zisťuje súd názor dieťaťa bez prítomnosti iných osôb. Aj deti majú právo na slobodu prejavu, informácií a názorov.

Účasť detí v konaniach, zisťovanie ich názorov a postojov, buduje schopnosť detí viesť dialóg, rozvíja ich dôveru v inštitúcie, podporuje pocit ich sociálnej spolupatričnosti a umožňuje im prevziať aktívnu úlohu pri ochrane seba a iných. Okrem toho pribúdajú názory, výsledky a zlepšenia, že komunikácia s deťmi má nesporne veľa prínosov a má byť zapracovaná tak, aby sa vytváral najlepší spôsob participácie detí v procesoch.

Chceme deťom poskytovať viac príležitostí a možnosť zúčastňovať sa na všetkých aktivitách, ktoré sa ich týkajú a tiež využiť pridanú hodnotu ich príspevkov. Prispeje to k tomu, že hlasy detí budú lepšie vypočuté napr. pri zisťovaní názoru maloletého dieťaťa súdom v súdnom konaní, školách (napr. boj proti šikanovaniu a zneužívaniu), sociálnych službách,

zdravotnej starostlivosti (napr. vlastnému názoru dieťaťa ohľadom jeho liečby sa musí venovať patričná pozornosť odpovedajúca jeho veku a úrovni) alebo v online prostredí (napr. riešenia, ktoré sú účinné pri zabezpečovaní prístupu detí k digitálnym nástrojom a pri ich ochrane).

- **Predchádzanie všetkým formám inštitucionálneho násillia**

Riziko násillia páchaného na deťoch zostáva prítomné v každom prostredí vrátane miest, kde by sa deti mali cítiť najbezpečnejšie a byť v bezpečí: v rodine a blízkom sociálnom okruhu, v školách a opatrovateľských zariadeniach, prijímacích zariadeniach pre migrantov a žiadateľov o azyl, v záchytných strediskách, pri voľnočasových a športových aktivitách, v zdravotníckych zariadeniach, či na obvodných oddeleniach policajného zboru, ako aj v digitálnom prostredí.

Justícia priateľská deťom má primerane a vhodne zabezpečovať, aby boli uznávané a riešené problémy detí, a to v konaniach, ktoré sa detí týkajú, a v ktorých sa o nich rozhoduje. Pred, počas a po ukončení súdnych konaní, ktoré riešia trestnoprávnu agendu (kde deti môžu byť obeťami, svedkami alebo páchatel'ami), občianskoprávnu agendu, rodinnoprávnu agendu (súvisiaca s rodinným právom) a správnu agendu (vrátane problematiky týkajúcej sa štátnej príslušnosti), nie sú vždy dostatočne zohľadnené najlepšie záujmy detí a ich názory. Kontakt s justičným systémom môže byť pre deti traumatizujúcou skúsenosťou a vystavenie systému trestného súdnictva môže spôsobiť ujmu a obmedziť ich šance stať sa zodpovednými dospelými.

Deti nie sú vždy primerane informované o tom, že súd o nich koná, následne nie je na základe ich práva byť vypočuté, zabezpečený prístup k súdnemu konaniu (priamo) a nie sú vždy informované spôsobom primeraným veku dieťaťa o jeho právach, postupoch a fázach konania, ich osobitnej úlohe a rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú.

Stret s inštitúciou môže byť pre niektoré deti veľmi nepríjemný zážitok, štát má urobiť všetko pre to, aby prístup k deťom zo strany súdu, orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a iných inštitúcií bol bez prekážok a zbytočného „utrpenia“, k tomu majú viesť všetky kroky a ochrana zo strany štátu. Základné princípy sú na medzinárodnej a európskej úrovni zakotvené, avšak dodržiavanie a prax naprieč viacerými štátmi EÚ naznačuje nejednotnosť v postupoch pri uplatňovaní participačných práv detí.

Súdny a iný systém ochrany dieťaťa, ktorý má zabezpečiť, aby sa dieťa v procese cítilo prijaté a vypočuté a bolo chránené, musí byť pre dieťa v prvom rade najmä zrozumiteľný, „preložený“ do reči dieťaťa tej ktorej vekovej skupiny. Je potrebné, aby boli deťom zákony, ale aj iné dokumenty a materiály, ktoré sa ich týkajú, „tlmočené“ do detskej reči, reči mladého človeka a teda zrozumiteľné a primerané veku a vyspelosti dieťaťa. Aj vzhľadom na to, že mladistvý od 14 rokov už má trestnoprávnu zodpovednosť, je potrebné aby zákony boli pre nich pochopiteľné. Dôležitá je aj dostupnosť dokumentov, ktoré sa týkajú práv detí a ochrany práv detí v „detskom jazyku“.

Chceme zabezpečiť, aby deti mali zabezpečený prístup k justícii priateľskej k deťom, bez ohľadu na to, kým sú, odkiaľ sú alebo čo urobili a ako sa v danej inštitúcii ocitli. Vzhľadom na to, že priateľ je niekto, kto sa k Vám správa pekne a dobre, kto Vám verí a komu môžete dôverovať, kto počúva, čo hovoríte a koho počúvate, kto Vám rozumie a komu rozumiete. Skutočný priateľ má tiež odvahu povedať Vám, keď sa mýlite, a stojí pri Vás, aby Vám

pomohol nachádzať riešenia. Justičný systém priateľský k deťom by sa mal snažiť zopakovať tieto ideály priateľa každého dieťaťa:

- justičný systém priateľský k deťom nesmie „kráčať“ pred deťmi a nesmie ich ani nechať za sebou;
- láskavosť a priateľský prístup k deťom pomáha pri ich ochrane;
- justícia priateľská k deťom je na strane detí a ponúka im dostupnú pomoc od kompetentných odborníkov;
- dostupnosť informácií (písomných, ale aj vo verbálnom prejave každej pomáhajúcej profesie a odborníkov v detskom jazyku, a v jazyku národnostných menšín);
- násilie na deťoch v akejkolvek forme nesmie byť predstaviteľmi justície zľahčované alebo odôvodňované ich etnickou alebo socio-ekonomickou príslušnosťou.

Miesto justície priateľskej k deťom je vždy miestom na strane dieťaťa, koná sa vždy v najlepšom záujme dieťaťa, chráni sa jeho práva a potreby tak, aby bolo vždy zaručené rešpektovanie a účinné uplatňovanie všetkých práv dieťaťa na najvyššej dosiahnuteľnej úrovni, pričom majú na pamäti základné zásady a náležite zohľadňujú úroveň zrelosti a porozumenia dieťaťa a okolnosti prípadu. Ide najmä o spravodlivosť a justíciu, ktorá je dostupná, primeraná veku, rýchla, kvalitná a kvalifikovaná, odborná a skúsená, prispôbena potrebám a právam dieťaťa a zameraná na ne, rešpektujúc práva dieťaťa vrátane práva na riadny proces, práva zúčastňovať sa a porozumieť konaniu, rešpektovanie súkromného a rodinného života a právo na bezúhonnosť a dôstojnosť.

• Práva detí v ohrození

Práva dieťaťa môžu byť počas krízových a núdzových situácií viac ohrozené, a preto by sa mali obzvlášť rešpektovať a chrániť. Tieto situácie zahŕňajú ozbrojené konflikty a terorizmus, migráciu a nútené vysídľovanie, zdravotné a hospodárske krízy, prírodné katastrofy vrátane zmeny klímy a akékoľvek iné nepredvídané udalosti, ktoré môžu brániť deťom vo využívaní všetkých ich ľudských práv.

Udalosti ako je napríklad vojna, ale aj pandémie či rôzne prírodné katastrofy a teroristické činy majú vplyv na duševné zdravie najmä detí, výskyt úzkostných porúch, akútnych stresových reakcií, depresívnych epizód, kognitívnych porúch či posttraumatických stresových porúch. Negatívne vplyvy sú zrejmé nielen u ľudí, ktorých sa to priamo týka, ale i medzi deťmi a dospelými, ktorí sú vystavení smutným a tragickým správam v médiách.

Z Výskumnej správy: Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022 ¹³ vyplýva, že:

- deti a dospelí prežívajú vo vzťahu k vojne na Ukrajine hnev, smútok a strach;
- vymenované emócie niekedy cítili zhruba dve tretiny z nich;
- často až veľmi často prežíva takmer 44 % detí hnev, 39 %, smútok a 17 % strach;
- obavy z toho, že niečo podobné sa môže stať aj na Slovensku, často až veľmi často prežíva až 22 %.

Deti a dospelí prežívajú úzkosť z vojny v rôznej intenzite:

¹³ Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022, Výskumná správa, 2022, Katolícka univerzita v Ružomberku Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (NKS)

- najmenej raz mesačne sa 20 % stalo, že pri pomyslení na vojnu ich zamrazilo;
- 12 % prišlo zle, keď mysleli na vojnu;
- 9 % nemohlo prestať myslieť na vojnu, aj keď sa snažili;
- 9 % malo problémy so spánkom;
- 6 % sa pri myšlienke na vojnu ťažko dýcha;
- 6 % sa pri pomyslení na vojnu cíti unavene;
- 6 % nechutí jesť pri pomyslení na vojnu;
- 4 % príde zle od žalúdka.

Ohrozujúce situácie znásobujú rozdiely, ktoré už mnohé deti zažívajú v prístupe k ekonomickým, sociálnym a kultúrnym právam. Tieto situácie spôsobujú, že deti sú zraniteľnejšie voči obchodovaniu s ľuďmi, vykorisťovaniu a násiliu. Deti v týchto situáciách tiež trpia obmedzeným prístupom k vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti a je pravdepodobnejšie, že budú porušované ich sociálne práva a slobody, a preto je potrebné dbať na ich ochranu.

- **Podpora vzdelávania a vedecko-výskumnej činnosti v oblasti ochrany detí pred násilím**

Potreba špecializovaného vzdelávania je identifikovaná v každej oblasti súčasného systému inštitucionálnej ochrany detí pred násilím. Potreba je identifikovaná tak v oblasti pravidelného monitoringu situácie, prevencie, vyhľadávania, identifikácie, riešenia ako samozrejme aj v oblasti sankcií. V zásade môžeme identifikovať niekoľko rovín problému:

- dôslednejšia príprava na špecifiká násilia páchaného na deťoch v rámci pregraduálnej prípravy vo všetkých zodpovedajúcich študijných odboroch;
- dôslednejšia orientácia celoživotného vzdelávania na špecifiká násilia páchaného na deťoch vo všetkých zodpovedajúcich profesiách;
- absentujúce spoločné vzdelávacie aktivity jednotlivých profesií pôsobiach v ochrane detí pred násilím;
- pravidelne monitorovanie situácie násilia páchaného na deťoch (napr. v školskom a v rodinnom prostredí).

5. HORIZONTÁLNE PRINCÍPY

Považujeme za dôležité, vymedziť okrem strategických cieľov a konkrétnych aktivít a úloh aj horizontálne princípy. Participácia detí, zvyšovanie povedomia o problematike násilia na deťoch, prevencia násilia páchaného na deťoch a multidisciplinárna spolupráca teda nebudú vyjadrené len ako jeden konkrétny strategický cieľ, ale ako horizontálne princípy naprieč všetkými strategickými cieľmi.

Horizontálne princípy sú:

- **Participácia**

Účasť a participácia detí je ich právom, aby boli vypočuté a brané vážne. Odporúčanie Rady Európy 2/2012 ho definuje ako „*deti, ktoré majú právo, prostriedky, priestor, príležitosť*“

a tam, kde je to potrebné, podporu slobodne vyjadrovať svoje názory, byť vypočuté a prispievať k rozhodovaniu o záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, pričom ich názorom sa prikladá náležitá váha v súlade s ich vekom a vyspelosťou.“ Táto definícia vyplynula z Dohovoru OSN o právach dieťaťa, článku 12 – právo dieťaťa vyjadriť názor a venovať tomuto názoru patričnú pozornosť v akejkoľvek záležitosti, ktorá sa týka dieťaťa. Toto právo sa uplatňuje bez diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu (rasa, etnická príslušnosť, farba pleti, pohlavie, vek, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, zdravotné postihnutie, narodenie, sexuálna orientácia alebo iné postavenie).

Participácia detí sa čoraz viac považuje za kľúčový rozmer presadzovania a ochrany práv dieťaťa. Účasť detí a mladistvých na všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, je základom ľudskej dôstojnosti a zdravého vývoja každého dieťaťa a tiež dôležitou podmienkou toho, aby deti a mladiství mohli plne uplatňovať svoje práva, ak sa tak rozhodnú. Vypočutie detského hlasu a prikladanie dôležitosti ich názorom a vyjadreniam, v súlade s ich vekom a vyspelosťou, je nevyhnutné na to, aby bol ich najlepší záujem prvoradým hľadiskom vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, a aby tak boli deti chránené pred násilím, zneužívaním, zanedbávaním a zlým zaobchádzaním.

Dohovor o právach dieťaťa, Článok 13. ods.1 a ods.2 :

„Dieťa má právo na slobodu prejavu; toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky každého druhu, bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne alebo tlačou, prostredníctvom umenia alebo akýmkoľvek inými prostriedkami podľa voľby dieťaťa. Výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, ale tieto obmedzenia budú iba také, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.“

Je potrebné venovať úsilie a energiu tomu, aby všetci prispievali k možnosti a uplatneniu, aby bol hlas detí vždy vypočutý a braný do úvahy v každom prostredí vrátane škôl, v komunitách a v rodine, ako aj na národnej a európskej úrovni.

Názory a schopnosti detí a mladých ľudí a ich prínosy, sú jedinečným zdrojom na posilnenie ľudských práv, demokracie a sociálnej súdržnosti v európskych krajinách. Považujeme za dôležité, vypočuť si názor detí, ak o to majú záujem a tento vyjadria a na základe neho vedieť primerane zhodnotiť čo je v súlade s najlepším záujmom dieťaťa a rozhodovať o veciach, ktoré sa detí týkajú a ktoré majú vplyv na ich život a zdravie, budúci vývoj a blaho tak, aby výsledné rozhodnutia, ktoré majú vplyv na dieťa boli vždy v jeho najlepšom záujme.

- **Zvyšovanie povedomia**

Aj napriek tomu, že žijeme v 21. storočí, nie každý prikladá tejto téme význam aký si zasluhuje a spoločnosť má tendenciu zatvárať pred ňou oči. Aj na základe výskumov a dát môžeme tvrdiť, že násilie v rodine a násilie na deťoch stále patria k najlepšie stráženým tabu v spoločnosti.

Tým, že je zvyšovanie povedomia jedným z horizontálnych princípov, upriamuje pozornosť na to, že je dôležité zvyšovať povedomie všeobecne o násilí, ale aj o čiastkových témach, ktoré s ním priamo súvisia. Ide napríklad o témy: ochrana , identifikácia a pomoc

deťom ohrozeným násilím, správne reakcie na násilie, kritické myslenie a radikalizácia, ľudské práva a tolerancia, detský aktivizmus a mnoho iných, ktoré sú charakterizované v jednotlivých strategických cieľoch a úlohách.

Rovnaký dôraz ako rozmanitosti tém v rámci zvyšovania povedomia o násilí, kladieme aj rôznorodosti cieľových skupín, na ktoré sú aktivity zamerané. Je dôležité venovať pozornosť všetkým skupinám: deťom, dospelým, odbornej i laickej verejnosti. Snahou je upriamiť pozornosť celej spoločnosti na potrebu aktívneho riešenia problematiky ochrany detí pred všetkými formami násilia.

Zvyšovanie povedomia o problematike násilia na deťoch v sebe zahŕňa tvorbu informačných kanálov a komunikačných nástrojov, ktoré poskytujú informácie súvisiace s problematikou násilia na deťoch. Tiež ide o koordinovanú podporu realizácie národných a regionálnych kampaní, alebo napr. podporu kampaní Rady Európy, Europolu a iných medzinárodných orgánov a organizácií.

Ide o kombináciu viacerých možností, ktoré môžeme rozdeliť nasledovne:

- Publikačnú činnosť, do ktorej zaraďujeme tvorbu a distribúciu edukačných materiálov, letákov, brožúr a pod.
- Priamu komunikáciu prostredníctvom cielených informačných, poradenských a iných aktivít, školení a prednášok a odborných konferencií na zvýšenie povedomia. Pri priamej komunikácii vieme cieľovú skupinu rozdeliť na odbornú a laickú verejnosť. Pri odbornej verejnosti je zvyšovanie povedomia dôležité pri neustálom zlepšovaní dobrej praxe, nových poznatkov a skúseností. Pri laickej verejnosti vidíme možnosť spolupráce vo forme diskusií na jednotlivé témy, kde je priestor pre zapojenie sa širokej verejnosti a ich interakciu v danej problematike. Zvyšovanie povedomia je možné aj v prostredí školy, kde je možné realizovať prvotné stretnutie žiakov s touto problematikou v rámci prierezových tém jednotlivých vzdelávacích oblastí.
- Šírenie a zdieľanie informácií, ktoré musí v súčasnosti prebiehať predovšetkým v online podobe. V digitálnej dobe je na efektívne zvyšovanie povedomia potrebná schopnosť prispôbiť sa cieľovej skupine. Jedným z najvýkonnejších spôsobov je práve tvorba krátkych videí či filmov, ktoré nesú informačné posolstvo. Ďalším efektívnym nástrojom je tvorba zaujímavého a pútavého obsahu na sociálnych sieťach, ktoré sú v súčasnosti využívané aj ako zdroj informácií. Prostredníctvom príspevkov a interaktívnych nástrojov na sociálnych sieťach vieme cielene poskytovať kvalitné informácie a zvyšovať povedomie o dôležitých témach.

Výzvou je zvyšovať povedomie o násilí a informovanosť systematicky a pravidelne, vzhľadom na to, že často býva pravidlom, že sa tieto témy s vážnym vplyvom na blaho detí otvárajú len nárazovo pri nejakej konkrétnej príležitosti alebo v reakcii na negatívne udalosti či pod ich vplyvom. Podľa Politického usmernenia Rady Európy pre integrované národné stratégie na ochranu detí pred násilím¹⁴, je extenzívne rozširovanie informácií aj z oblasti

¹⁴ <https://www.employment.gov.sk/files/ministerstvo/usmernenia-integrovaných-národných-stratégiach-ochranu-deti-pred-nasilim.pdf>

ochrany detí pred násilím povinnosťou štátu. Dostupnosť relevantných informácií o problematike násilia na deťoch patrí medzi pozitívne opatrenia štátu na riešenie problematiky násilia na deťoch.

- **Prevenčia**

Prevenčia pred násilím je jednou z významných foriem ochrany detí pred násilím a nadväzuje na zvyšovanie povedomia o tejto problematike, ako súčasť horizontálnych princípov Národnej stratégie. Prevenčia je inštitútom ochrany a predchádzania pred nežiaducimi javmi a v rámci nej je veľmi dôležité rozširovať poznanie o násilí. Preventívne aktivity môžeme charakterizovať ako rôznorodú činnosť, ktorá smeruje predovšetkým k predchádzaniu negatívnym spoločenským javom vrátane páchania trestnej činnosti, znižovania výskytu zabránením páchania trestných činov alebo neutralizácie podmienok a príčin vzniku násilia.

Inštitút prevencie v sebe zahŕňa tri základné druhy: primárnu, sekundárnu a terciárnu prevenciu. V rámci všetkých druhov prevencie, je potreba cieleného systematického dlhodobého vzdelávania (osvety) pre rodičov, náhradných rodičov, vychovávateľov, PNR, učiteľov a všetkých, ktorí sa nejakým spôsobom podieľajú na výchove dieťaťa, o spôsoboch zvládania výchovných problémov v jednotlivých vývinových obdobiach dieťaťa vhodným spôsobom.

Významnú úlohu zohráva už primárna prevenčia – podpora a rozvoj dobrého štýlu života ovplyvňujúceho zdravé fungovanie rodiny a výchova rodičov k plnej zodpovednosti za svoje deti, dobré vzťahy rodinného aj priateľského charakteru, výchova k láske a tolerancii. Mala by byť zameraná všeobecne na elimináciu rizík pravdepodobného vzniku násilia a potláčanie nežiaduceho správania ešte pred jeho vznikom alebo v počiatočnom štádiu. Jej úlohou je preventívne pôsobiť na širokú verejnosť. Prostriedkami sú najmä preventívne a osvetové aktivity, výroba a zdieľanie edukačných materiálov o problematike ochrany detí pred násilím. Do primárnej prevencie môžeme zahrnúť aj aktivity realizované v škole, v rámci poskytovania podporného opatrenia prevencie na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencie výskytu rizikového správania. Sekundárna prevenčia je zameraná na užší okruh detí, akým sú rizikové/ohrozené skupiny obyvateľstva, u ktorých je zvýšená pravdepodobnosť, že sa môžu stať páchatelom alebo obeťou násilia. Je zameraná na včasnú identifikáciu a obsahuje formy intervencie, preventívne aktivity a opatrenia na zabránenie pokračovania páchania násilia. Jej súčasťou by malo byť zabezpečenie a poskytovanie účinnej a dostupnej pomoci deťom, ale v prípade potreby aj ich rodičom či zákonným zástupcom. Terciárna prevenčia je zameraná na deti, ktoré už majú skúsenosti s násilím. Medzi jej hlavné ciele patrí zamedzenie páchaniu ďalšieho násilia, zmiernenie jeho následkov a zlepšenie kvality života obeť.

- **Multidisciplinárna spolupráca**

Veľmi dôležitým aspektom ochrany detí pred násilím je aj multidisciplinárna spolupráca v tejto oblasti. Téma ochrany detí pred násilím je prierezovou, preto je nevyhnutné, aby sa spájali odborníci a špecialisti s tvorcami politík v oblasti ochrany detí pred násilím. Výhodou multidisciplinárnej spolupráce je to, že umožňuje spájať a kombinovať rôzne odborné pohľady a vedomosti, aby sa dosiahlo dôležité prepojenie tvorby politík s odborným pohľadom. Táto

spolupráca tiež umožňuje lepšie koordináciu aktivít v rámci tejto oblasti. Do multidisciplinárnej spolupráce sú zapájané subjekty ako:

- gestor, spolugestor – subjekty, ktorým v rámci uznesenia vlády, vláda ukladá úlohy a povinnosti (rezorty)
- spolupracujúce subjekty – subjekty, ktorým v rámci uznesenia vlády, vláda odporúča spoluprácu na plnení úloh (iné orgány verejnej správy)
- ďalšie prizvané subjekty (mimovládne organizácie).